

Główne czynniki lokalizacji polskich okręgów przemysłowych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Główne czynniki lokalizacji polskich okręgów przemysłowych

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Okręgi przemysłowe można podzielić na: surowcowe, transportowe, wielkomiejskie i technopolie. Wiele współczesnych okręgów uległo restrukturyzacji i utraciło swój pierwotny charakter. Przyczyny powstania części z nich są złożone. To, co je łączy, to tendencja do grupowania się zakładów z tej samej grupy gałęzi przemysłu. W tym temacie poznasz główne czynniki decydujące o lokalizacji polskich okręgów przemysłowych.

Twoje cele

- Dowiesz się, czym są okręgi przemysłowe.
- Poznasz i scharakteryzujesz podział okręgów przemysłowych.
- Poznasz główne czynniki lokalizacji polskich okręgów przemysłowych oraz etapy rozwoju przemysłu na ziemiach polskich.

Przeczytaj

Podział okręgów przemysłowych ze względu na pierwotną przyczynę powstania

Okręgi przemysłowe możemy podzielić ze względu na ich funkcje:

- **ekonomiczne** - produkcja towarów i dóbr, wydobywanie surowców mineralnych oraz produkcja energii elektrycznej;
- **społeczne** - wzrost poziomu życia, zapewnienie miejsc pracy, postęp techniczny w produkcji;
- **przestrzenne** - zmiana środowiska naturalnego, wzrost poziomu urbanizacji, rozwój miast.

Okręgi przemysłowe możemy podzielić ze względu na czynniki lokalizacji, do których należą:

- **czynniki surowcowe** - okręgi powstałe w miejscach eksploatacji węgla kamiennego, rud żelaza i metali nieżelaznych,
- **zasoby wodne** - w przypadku dużego zapotrzebowania w wodę w przemyśle, mała odległość od rzeki lub jeziora znaczenie redukuje koszty z nią związane,
- **siła robocza** - dostęp do szerokiej i dobrze wykształconej siły roboczej znacznie obniża koszty produkcji przez konkurencyjność oraz zwiększa wydajność pracy,
- **rynek zbytu** - bliskie położenie z rynkiem zbytu obniża znacznie koszty transportowe oraz przechowywania towarów,
- **czynniki transportowe** - okręgi powstałe na obszarach o dogodnym położeniu komunikacyjnym,

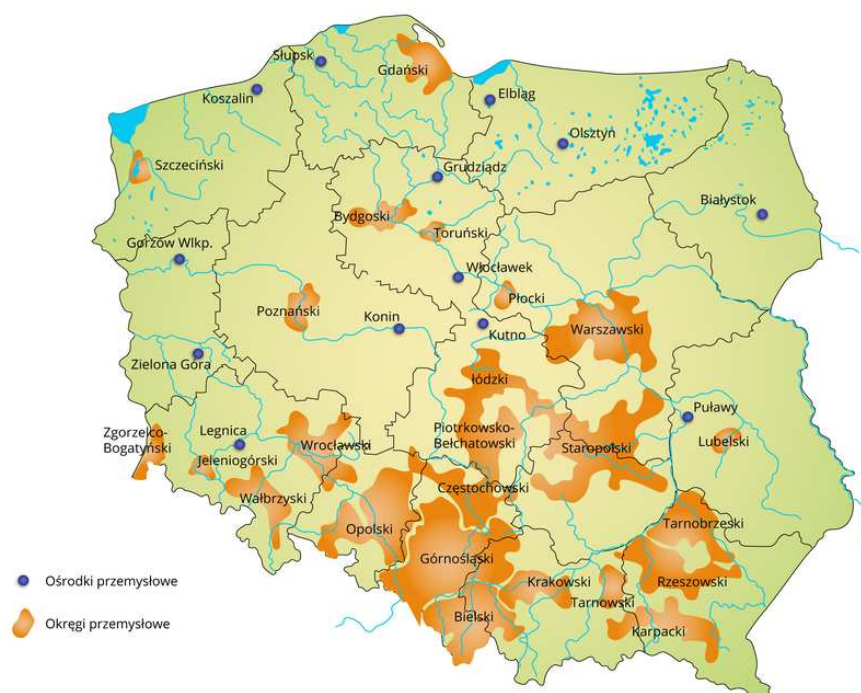
- **infrastruktura techniczna** – w jej skład wchodzi infrastruktura energetyczna, kanalizacyjna, komunikacyjna, gazociągowa, rurociągową oraz oczyszczalnie ścieków,
- **korzyści aglomeracji** – położenie w bliskim sąsiedztwie z innymi zakładami przemysłowymi o różnej specjalizacji pozwala na współpracę naukową i techniczną, specjalizację produkcji, współpracę szkoleniową oraz wymianę towarową,
- **bariery środowiskowe** – klimat, ukształtowanie terenu, właściwości fizjograficzne. Z uwagi na warunki środowiskowe, ochronę środowiska i klimat pozyskanie surowców i ich obróbka może być ograniczona lub nieopłacalna finansowo,
- **wielkomiejskie** – powstałe na obszarach zurbanizowanych,
- **technopolie** – związane z obszarami rozwoju przemysłów zaawansowanych technologii,
- **polityka państwa** – odpowiednie regulacje prawne mogą ułatwiać, bądź utrudniać funkcjonowanie przemysłu.

Częstochowski Okręg Przemysłowy posiada bogatą tradycję przemysłu metalurgicznego

Źródło: dostępny w internecie: www.wikiedia.pl, licencja: CC BY-SA 4.0.

Rozmieszczenie okręgów przemysłowych w Polsce

Główne okręgi przemysłowe Polski

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polskie okręgi przemysłowe są nierównomiernie rozmieszczone. Występują głównie w Polsce Południowej, a w mniejszym stopniu - w centralnej części kraju. Wynika to:

- ze zróżnicowanych cech środowiska, głównie z rozmieszczenia złóż surowców mineralnych i możliwości zaopatrzenia w wodę oraz energię. W skład tego podziału wchodzi okręg górnośląski (obecnie część okręgu śląsko-krakowskiego), sudecki, staropolski (istniejący w podziałach do 1988 roku), częstochowski (obecnie część okręgu śląsko-krakowskiego), piotrkowsko-bełchatowski (obecnie część okręgu łódzkiego), tarnobrzeski (istniejący w podziałach do 1988 roku), karpacki (istniejący w podziałach do 1988 roku), opolski (istniejący w składzie wrocławskiego w podziale z 1980 roku);
- z uwarunkowań historycznych: ziemie zaboru pruskiego były objęte industrializacją w znacznie większym stopniu niż ziemie pozostałych zaborów; w skład tego podziału wchodzi staropolski okręg przemysłowy (zagłębie staropolskie);

- z warunków społeczno-ekonomicznych, do których zalicza się: zasoby siły roboczej, chłonność rynków zbytu, tradycje przemysłowe, stopień rozwinięcia infrastruktury technicznej, dostępność komunikacyjną; w skład tego podziału wchodzi okręg poznański, krakowski (obecnie śląsko-krakowski), wrocławski, bydgoski oraz toruński (obecnie bydgosko-toruński), gdański i szczeciński;
- z polityki państwa: w okresie gospodarki centralnie sterowanej po II wojnie światowej dominował przemysł ciężki. Był to okres szczególnego rozwoju górnictwa, hutnictwa, energetyki, przemysłu elektromaszynowego i chemicznego. Wprowadzenie zasad gospodarki rynkowej wymusiło restrukturyzację wielu okręgów przemysłowych i upadek nierentownych kopalń, hut i innych zakładów przemysłowych. W skład tego podziału wchodzi okręg lubelski (do 1999 r.), rzeszowski (występujący w podziale z 1980 r. jako rzeszowsko-tarnowski, a w 1988 jako rzeszowski), tarnowski (w podziale 1980 jako rzeszowsko-tarnowski).

Liczba okręgów jest uzależniona od przyjętych kryteriów ich wydzielenia. Na przykład w roku 1980 GUS podał, że istnieją 24 okręgi przemysłowe, a w 1999 r. wyróżniono już tylko 15, zaś w 2005 r. – zaledwie 8 okręgów. Największe okręgi przemysłowe Polski o zatrudnieniu przekraczającym 150 tys. osób to: Górnośląski Okręg Przemysłowy, Warszawski Okręg Przemysłowy i Łódzki Okręg Przemysłowy.

Charakterystyka wybranych okręgów przemysłowych według podziału z 2005 roku

1. Śląsko-Krakowski Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: baza surowcowa (węgiel kamienny, rudy cynku i ołowiu), baza energetyczna.

Główne ośrodki przemysłu to: Katowice, Kraków (tu skupia się głównie przemysł), Bochnia, Skawina, Wieliczka, Myślenice, Sosnowiec, Gliwice, Zabrze, Bytom, Ruda Śląska, Tychy, Dąbrowa Górnicza, Chorzów.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: największy w Polsce, restrukturyzowany. Jego rozwój nastąpił w XIX w. na bazie górnictwa węglowego, co wpłynęło na strukturę gałęziową przemysłu. Główne gałęzie przemysłu to: górnictwo, hutnictwo żelaza oraz hutnictwo cynku i ołowiu, przemysł paliwowo-energetyczny, przemysł elektromaszynowy, zwłaszcza metalowy, maszynowy (urządzenia dla górnictwa, hutnictwa, obrabiarki) oraz środków transportu (samochody osobowe w Gliwicach i Tychach, wagony i lokomotywy w Chorzowie oraz pojazdy pancerne - czołgi i transportery opancerzone firmy Bumar Łabędy), ponadto chemiczny, włókienniczy i spożywczy. Znajdują się tutaj zakłady azotowe, fabryka farb i lakierów, firmy produkujące artykuły chemiczne i kosmetyki. Przemysł hutniczy reprezentuje huta ArcelorMittal Poland Oddział w Krakowie. Ważną rolę odgrywa też przemysł chemiczny, zwłaszcza farmaceutyczny i sodowy oraz przemysł tytoniowy i spożywczy. Rozwinęły się też zakłady przemysłu mineralnego, produkcja materiałów ognioodpornych, fabryka kabli, przemysł tytoniowy i meblowy (Kalwaria Zebrzydowska). Na obszarze okręgu występują ośrodki naukowe, w skład których wchodzi ok. 50 uczelni zrzeszających ponad 250 tys. studentów.

2. Warszawski Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: dogodne położenie komunikacyjne, zasoby siły roboczej (duża liczba i wysokie kwalifikacje pracowników), chłonny rynek zbytu, czynniki polityczne.

Główne ośrodki przemysłu to: Warszawa, Pruszków, Żyrardów, Skierniewice, Piaseczno, Otwock, Mińsk Mazowiecki, Legionowo, Nowy Dwór Mazowiecki.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: początki rozwoju przypadają na XIX w., kiedy Warszawa była największym miastem na ziemiach Polski, co pociągnęło za sobą rozwój przemysłu. Przemysł zniszczony w trakcie II wojny światowej przeżywał na nowo okres rozkwitu w latach 50. i 60. XX w. Obecnie rozwija się wiele zakładów przemysłu high-tech. Zlokalizowane są tu główne gałęzie przemysłu elektromaszynowego, zwłaszcza elektrotechniczny i elektroniczny, precyzyjny, środków transportu, maszynowy (obrabiaarki, maszyny budowlane), przemysł chemiczny, w tym produkcja środków czystości i przemysł kosmetyczno-perfumeryjny, farmaceutyczny, hutnictwo (huta ArcelorMittal Warszawa), przemysł włókienniczy i odzieżowy w Żyrardowie, Milanówku

i Garwolinie, spożywczy, poligraficzny w Warszawie. Bardzo dobrze rozwinięte jest zaplecze naukowo-badawcze (największe polskie uczelnie: UW, Politechnika Warszawska i inne). Warszawski Okręg Przemysłowy charakteryzuje się chłonnym rynkiem zbytu.

3. Poznański Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: dostęp do siły roboczej (duża liczba i wysokie kwalifikacje pracowników), chłonny rynek zbytu oraz dostęp do węzła i infrastruktury transportowej.

Główne ośrodki przemysłu to: Poznań, Gniezno, Września, Śrem, Szamotuły, Swarzędz.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: ludność zatrudniona w poznańskim okręgu jest stosunkowo duża w porównaniu do jego powierzchni. W skład omawianego okręgu wchodzi przemysł: spożywczy (mięsny, młynarski, cukierniczy, spirytusowy i tytoniowy), przemysł maszynowy (produkcja samochodów, pociągów, wagonów kolejowych oraz obrabiarek przemysłowych), odzieżowy, meblarski i poligraficzny. Cechą okręgu jest również dobrze rozwinięte rolnictwo, zróżnicowane gałęzie przemysłu, dostęp do dobrej infrastruktury technicznej, bliskie sąsiedztwo z Niemcami oraz udział kapitału zagranicznego.

4. Łódzki Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: zasoby wody, czynnik polityczny, siła robocza.

Główne ośrodki przemysłu to: Łódź, Pabianice, Konstantynów Łódzki, Łask, Zgierz, Zduńska Wola.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: trzeci co do wielkości w Polsce, restrukturyzowany, o małej dynamice wzrostu. Jego powstanie przypada na początek XIX w. i wiąże się z rozwojem przemysłu włókienniczego. Jest to okręg silnie sfeminizowany (110 kobiet na 100 mężczyzn) z uwagi na duże zapotrzebowanie kobiet do pracy w przemyśle lekkim. Ważną rolę pełni przemysł włókienniczy, odzieżowy, wyrobów gumowych, maszynowy (produkcja maszyn włókienniczych), spożywczy,

chemiczny (produkcja włókien celulozowych i syntetycznych w Łodzi oraz barwników w Zgierzu, lekarstw i wyrobów przemysłu perfumeryjno-kosmetycznego).

5. Gdański Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: położenie nadmorskie, ważny węzeł komunikacyjny na północy kraju, chłonny rynek zbytu, duże zasoby siły roboczej.

Główne ośrodki przemysłu to: Gdańsk, Gdynia, Wejherowo, Tczew, Pruszcz Gdański, Władysławowo.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: główne gałęzie przemysłu związane przede wszystkim z gospodarką morską: elektromaszynowy (metalowy, maszynowy, upadający w ostatnich latach przemysł stocznioowy), chemiczny (zwłaszcza petrochemiczny związany z rafinerią gdańską, produkcja nawozów fosforowych), spożywczy oparty na przetwórstwie rybnym. Gałęzie przemysłu, które nie są związane z gospodarką morską: przemysł elektrotechniczny i elektroniczny, drzewno-papierniczy, odzieżowy, spożywczy.

Do Gdańskiego Okręgu Przemysłowego należy m.in. port we Władysławowie

Źródło: dostępny w internecie: www.wikipedia.pl, domena publiczna.

6. Bydgosko-Toruński Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: zasoby wodne, dostęp do odpowiedniej infrastruktury transportowej, dostęp do siły roboczej (duża liczba i wysokie kwalifikacje pracowników), dostęp do bazy surowcowej (sól kujawska).

Główne ośrodki przemysłu to: Bydgoszcz, Toruń, Inowrocław, Świecie.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: w omawianym okręgu występują następujące gałęzie przemysłu: elektroniczno-techniczny (produkcja sprzętu RTV i AGD, rowery, kable), spożywczy (olejowy, tłuszczowy, cukierniczy, cukrowniczy), chemiczny (soda, chlor, chemia gospodarcza i domowa, wyroby gumowe, środki higieny), mineralny (cement, wapno i szkło), kopalnia soli, produkcja taboru tramwajowego PESA.

7. Wrocławski Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: dostęp do siły roboczej (duża liczba i wysokie kwalifikacje pracowników), położenie komunikacyjne.

Główne ośrodki przemysłu to: Wrocław, Oława, Jelcz-Laskowice, Oleśnica, Brzeg, Brzeg Dolny.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: przemysł jest wspierany kapitałem zagranicznym oraz prywatnym. W omawianym okręgu występują następujące gałęzie przemysłu: produkcja sprzętu elektro-maszynowego (urządzenia oraz maszyny elektryczne, sprzęt AGD, samochody osobowe, autobusy, tabor kolejowy, maszyny rolnicze), chemia (produkcja środków czystości, farby, lakiery, leki i sprzęt medyczny), spożywczy (piwowarski, młynarski, cukrowniczy, tłuszczowy), odzież, obuwie.

8. Sudecki Okręg Przemysłowy

Główne czynniki lokalizacji: baza surowcowa

Główne ośrodki przemysłu to: Wałbrzych, Jelenia Góra, Kłodzko, Nowa Ruda, Dzierżoniów.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: charakterystycznym elementem jest rozproszony układ okręgu z małymi ośrodkami przemysłu. Na skutek

zlikwidowania Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego (Wałbrzych oraz Nowa Ruda) wystąpił problem bezrobocia strukturalnego. Na omawianym obszarze występują następujące gałęzie przemysłu: paliwowo-energetyczny (zagłębie Turoszowskie, elektrownia Turów), medyczny (produkcja leków i sprzętu), elektro-maszynowy (produkcja taboru kolejowego oraz sprzętu dla przemysłu spożywczego), mineralny (szkło, kryształ, porcelana, pozyskiwanie granitu). Na obszarze okręgu przemysłowego występuje problem degradacji środowiska.

Elektrownia Turów

Źródło: dostępny w internecie: https://pl.wikipedia.org/wiki/Elektrownia_Tur%C3%B3w#/media/Plik:Turow-powerstation.jpg, licencja: CC BY-SA 4.0.

Pozostałe okręgi przemysłowe

Bielski Okręg Przemysłowy – w skład tego okręgu wchodzi następujące miasta: Bielsko-Biała, Czechowice-Dziedzice, Oświęcim, Cieszyn, Żywiec, Kęty oraz Andrychów.

Okręg ten charakteryzuje się przemysłem motoryzacyjnym (produkcja samochodów osobowych Fiat, silników oraz części), lekkim przemysłem (produkcja tkanin i obuwia), chemicznym (produkcja tworzyw sztucznych, farb, kauczuku, rafinacja ropy naftowej), spożywczym (piwowarski, cukierniczy, tłuszczowy) oraz metalowym (produkcja elementów żeliwnych i walcowych).

Szczeciński Okręg Przemysłowy - w skład tego okręgu wchodzi następujące miasta: Szczecin, Police, Skolwin, Gryfin, Gryfice i Goleniów.

Charakterystyka okręgu przemysłowego: głównym rodzajem przemysłu jest stoczniowy (Stocznia Szczecińska) oraz chemiczny (produkcja azotu, fosforu, kwasu siarkowego), energetyczny, celulozowo-papierniczy i spożywczy.

Płocki Okręg Przemysłowy - w skład tego okręgu wchodzi Płock i Gostynin.

Charakterystyka omawianego okręgu przemysłowego: jest to najmniejszy pod względem powierzchni okręg przemysłowy na terenie kraju. Główną gałęzią jest przemysł rafineryjny i petrochemiczny (PKN Orlen), elektromaszynowy (produkcja maszyn rolniczych), spożywczy i odzieżowy.

Opolski Okręg Przemysłowy - w skład okręgu wchodzi następujące miasta: Opole, Kędzierzyn Koźle, Nysa, Kluczbork, Strzelce Opolskie, Zdzeszowice.

Charakterystyka omawianego okręgu przemysłowego: produkcja rozproszona pomiędzy ośrodkami, która zajmuje się różnymi gałęziami przemysłu - przemysł mineralny (produkcja cementu i wapna), chemiczny (nawozy azotowe), spożywczy (cukrowniczy i młynarski), metalurgiczny, motoryzacyjny (produkcja części samochodowych) oraz meblarski.

Częstochowski Okręg Przemysłowy - znajduje się na obszarze Częstochowy, Myszkowa, Koniecpola.

Okręg cechuje się niewielką powierzchnią oraz produkcją przemysłu hutniczego, sprzętu AGD, cementu oraz w coraz mniejszym stopniu - włókiennictwa.

Lubelski Okręg Przemysłowy – położony jest w Lublinie, Świdniku oraz Bogdanie.

Charakterystyka omawianego okręgu przemysłowego: przemysł wydobywczy (węgiel kamienny), spożywczy (cukrowniczy, tytoniowy oraz spirytusowy) elektromaszynowy (produkcja śmigłowców, szybowców, części samolotowych oraz maszyn rolniczych) oraz farmaceutyczny.

Rzeszowski Okręg Przemysłowy – w skład okręgu wchodzi miasto Rzeszów, Dębica, Mielec i Łańcut.

Główne gałęzie przemysłu: elektromaszynowy (produkcja samolotów, silników wysokoprężnych, sprzęt AGD), chemiczny (opony samochodowe, lakiery i farby), mineralny (szkło, porcelana), spożywczy (mięśny, cukierniczy oraz spirytusowy).

Piotrkowsko-Bełchatowski Okręg Przemysłowy – położony jest w Bełchatowie, Piotrkowie Trybunalskim, Radomsku.

Głównym przemysłem w okręgu jest przemysł wydobywczy (węgiel brunatny w kopalni) oraz energetyczny (elektrownia Bełchatów), meblarski, mineralny (szkło, gips) i produkcja maszyn górniczych.

Elektrownia Bełchatów

Źródło: dostępny w internecie:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Elektrownia_Be%C5%82chat%C3%B3w#/media/Plik:Be%C5%82chat%C3%B3w_Elektrownia.jpg, licencja: CC BY-SA 3.0.

Tarnowski Okręg Przemysłowy - w skład okręgu wchodzi miasto Tarnów oraz Brzesko.

Charakterystyka omawianego okręgu przemysłowego: niewielka powierzchnia okręgu zajęta przez przemysł spożywczy (mięsny, piwowski) oraz chemiczny (produkcja nawozów azotowych).

Tarnobrzeski Okręg Przemysłowy - znajduje się na obszarze Tarnobrzegu, Stalowej Woli, Sandomierza, Leżajska, Niska, Nowej Dęby, Nowej Sarzyny. Okręg tarnobrzeski jest w trakcie restrukturyzacji z uwagi na zakończenie wydobywania siarki, dzięki której się rozwinął. Obecnie głównym przemysłem jest dział elektromaszynowy (produkcja sprzętu wojskowego i ciężkich maszyn), spożywczy (mięsny i piwowski) oraz mineralny (produkcja szkła).

Karpacki Okręg Przemysłowy - położony jest w Gorlicach, Jaśle, Sanoku, Jedlicach, Krośnie i Nowym Sączu.

Przemysł jest słabo rozwinięty, a jego główne gałęzie to: rafineria, elektromaszyny (produkcja autobusów Autosan) oraz produkcja szkła.

Słownik

okręg przemysłowy

obszar, na którym skoncentrowano wiele różnych gałęzi przemysłu; wykazuje silne powiązania przestrzenne i ekonomiczne

ośrodek przemysłowy

to miejscowość, w której znajdują się zakłady przemysłowe zatrudniające znaczny odsetek ludności danego regionu

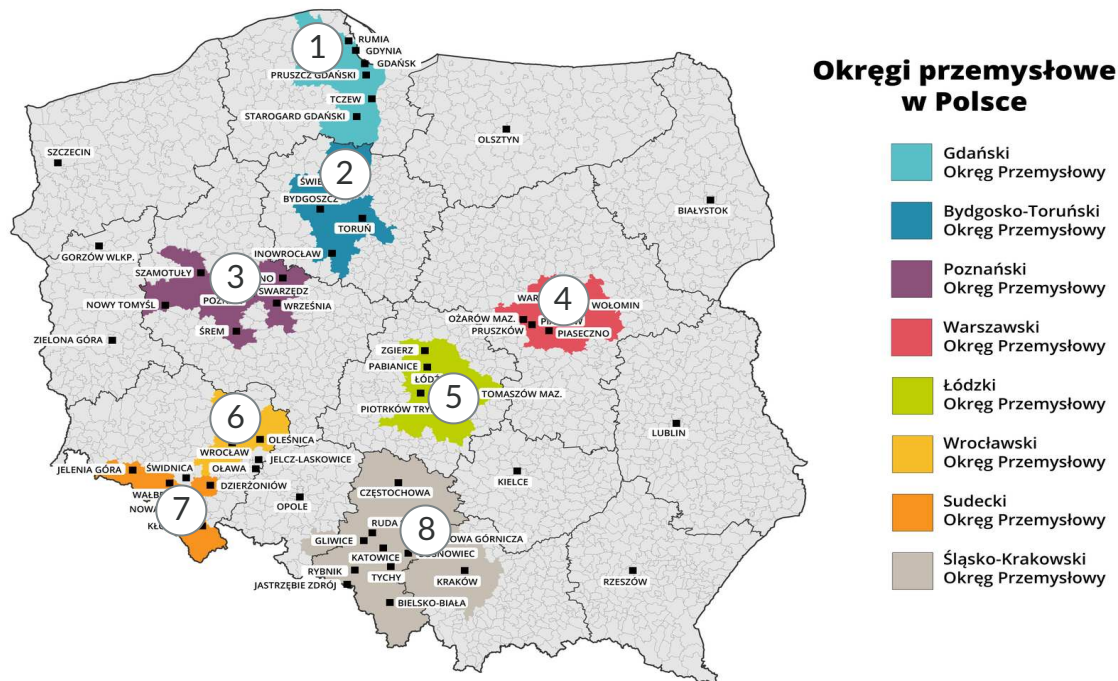
Grafika interaktywna

Polecenie 1

Na podstawie informacji zawartych na grafice podaj po jednym czynniku lokalizacyjnym każdego z wymienionych okręgów przemysłowych, następnie zastanów się i wskaż jakie znaczenie dla rozwoju lokalnego miały okręgi przemysłowe. Swoje odpowiedzi przedstaw na forum klasy.

Polecenie 2

Na podstawie informacji zawartych na grafice, źródeł informacji geograficznej i własnej wiedzy opisz proces deglomeracji przemysłu i restrukturyzacji okręgu przemysłowego znajdującego się najbliżej Twojego miejsca zamieszkania. Wskaż czy lokalizacja okręgów przemysłowych jest powiązana z ich restrukturyzacją.

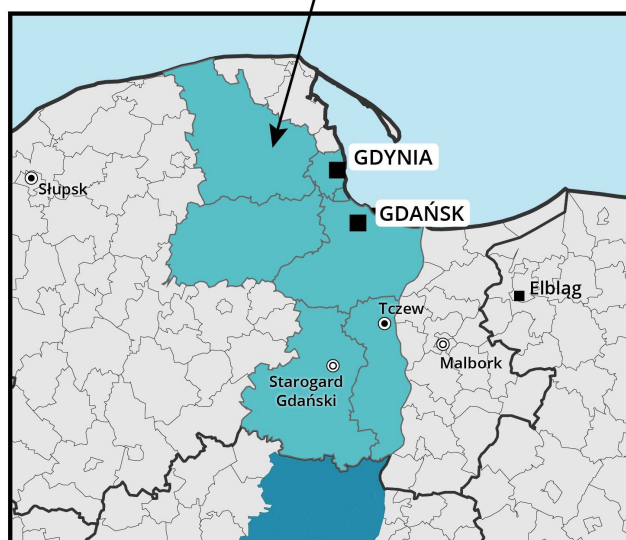

1

Gdański Okręg Przemysłowy

Gdański Okręg Przemysłowy różni się od pozostałych OP w Polsce. Jako jedyny leży nad morzem. Podstawą jego rozwoju jest produkcja, renowacja statków i okrętów oraz przemysł stoczniowy oraz rozwój portów. Przemysł okrętowy rozwijał się tu już od średniowiecza. Przemysł elektromaszynowy OP w Gdańsku to również naprawa i modernizacja taborów kolejowych. Znaczącą różnicę widać także w specyfikacji gałęzi spożywczej tego rejonu. Największy odsetek produkowanej przez ten okręg żywności stanowią ryby, tak bardzo charakterystyczne dla terenów nadmorskich, skupiając około 3,5% wszystkich zatrudnionych w przemyśle i budownictwie.

Gdański Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

- ropa naftowa

- gaz ziemny

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Gdańsk

- Gdynia

- Pruszcz Gdański

- Starogard Gdański

- Tczew

- Rumia

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

- rafineryjny

- chemiczny

- elektroniczny

- elektrotechniczny

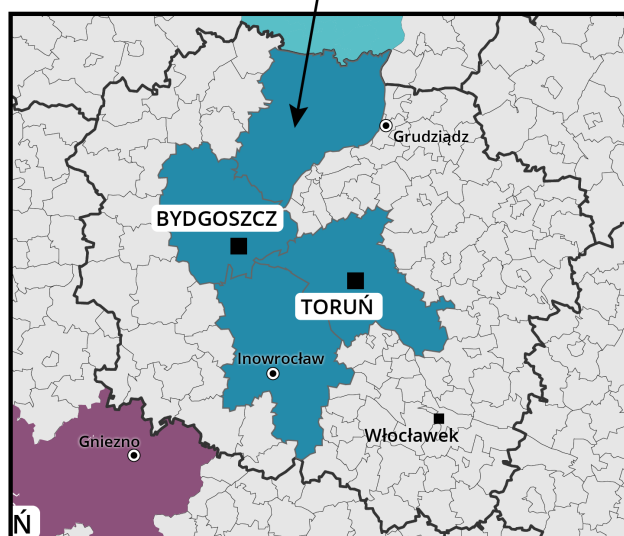
- elektromaszynowy

2

Bydgosko-Toruński Okręg Przemysłowy

Granice Bydgosko-Toruńskiego Okręgu Przemysłowego są bardzo zbliżone do kształtującej się aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej (plus Inowrocław). Okręg zajmuje 6. miejsce w kraju pod względem zatrudnienia pracowników (5,5% krajowego zatrudnienia) i 7. miejsce w kraju pod względem wartości produkcji sprzedanej. Głównymi czynnikami wpływającymi na rozwój okręgu są zasoby wodne - bliskość Wisły, ale też drogi transportu, położenie komunikacyjne i siła robocza. OP koncentruje nieco więcej niż 3% wszystkich zatrudnionych w przemyśle i budownictwie.

Bydgosko-Toruński Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

- wapień jurajskie

- złóża soli kamiennej
- piaski kwarcowe, surowce ilaste
- margle i kreda jeziorna
- torf

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Bydgoszcz
- Toruń
- Świecie

•Inowrocław-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

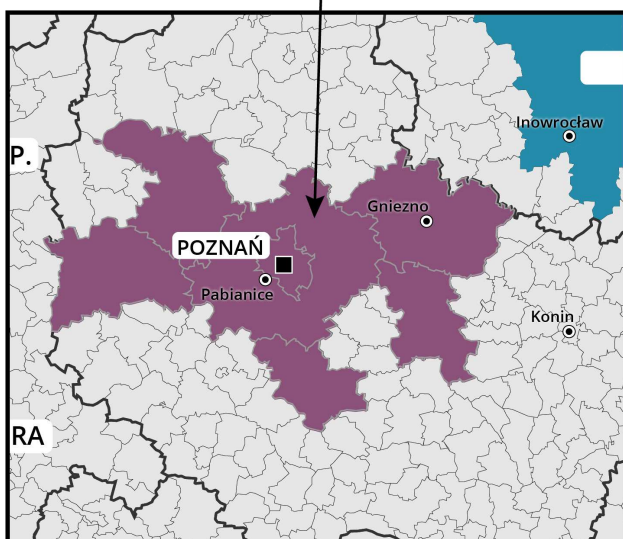
- elektromaszynowy
- chemiczny (soda, chemia gospodarcza)
- spożywczy (cukierniczy i cukrowniczy, tłuszczowy)
- mineralny (wapno, cement, szkło)

3

Poznański Okręg Przemysłowy

Poznański Okręg Przemysłowy obecnie skupia ok. 5% wszystkich zatrudnionych w przemyśle i budownictwie. Dzięki sprawnie przeprowadzonej restrukturyzacji wielkich zakładów produkcyjnych tego obszaru oraz inwestycji w małe i średnie firmy możliwy był rozwój. Bardzo zróżnicowana struktura przemysłu, rozwinięte rolnictwo, bliskie położenie zagranicznych rynków zbytu, dobry przestrzenny układ komunikacyjny oraz wykwalifikowana kadra pracownicza stanowią siłę tego regionu. OP skupia ok. 5% wszystkich zatrudnionych w przemyśle i budownictwie.

Poznański Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

- gaz ziemny
- ropa naftowa
- iły poznańskie

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Poznań
- Gniezno
- Swarzędz
- Szamotuły
- Śrem
- Nowy Tomyśl

- Września

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

- spożywczy
- elektromaszynowy
- chemiczny
- drzewno-papierniczy
- mineralny
- meblarski

4

Warszawski Okręg Przemysłowy

Warszawski Okręg Przemysłowy skupia ponad 7% zatrudnionych. Jest drugim co do wielkości zatrudnienia okręgiem w Polsce. Swój rozwój zawdzięcza głównie stołecznym funkcjom miasta. Charakterystycznymi cechami WOP jest duży udział kapitału zagranicznego, bardzo rozwinięte zaplecze naukowo-badawcze (największe polskie uczelnie: UW, Politechnika Warszawska i inne), chłonny rynek zbytu oraz brak surowców mineralnych.

Warszawski Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

- surowce mineralne w WOP nie występują

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Warszawa
- Piaseczno

- Wołomin
- Pruszków
- Ożarów Mazowiecki
- Piastów

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

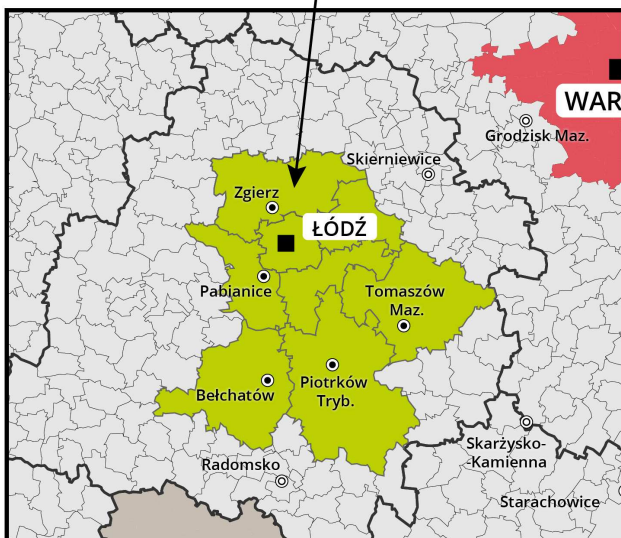
- elektroniczny, elektrotechniczny
- precyzyjny
- środków transportu
- metalurgiczny
- odzieżowy
- poligraficzny
- obrabiarek i maszyn budowlanych
- perfumeryjno-kosmetyczny

5

Łódzki Okręg Przemysłowy

ŁOP obecnie koncentruje ok 4,5% wszystkich zatrudnionych w przemyśle i budownictwie. Łódź w przeszłości była największym ośrodkiem przemysłu włókienniczego nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie. Największymi atutami Łódzkiego Okręgu Przemysłowego jest jego centralne położenie i bardzo dobra infrastruktura drogowa - skrzyżowanie autostrady A1 łączącej północ i południe kraju z A2 spinającą zachód i wschód Polski. Należy zauważyć, że w ostatnich latach na znaczeniu zyskuje wykwalifikowana siła robocza, która w rejonach ŁOP ściągają firmy zajmujące się usługami niematerialnymi, dzięki czemu rozwój okręgu przebiega znacznie szybciej.

Łódzki Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

Surowce w ŁOP nie są znaczącym czynnikiem rozwojowym.

- węgiel brunatny
- sól kamienna
- surowce ilaste i kruszywa

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Łódź
- Piotrków trybunalski
- Pabianice
- Zgierz
- Tomaszów Mazowiecki

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

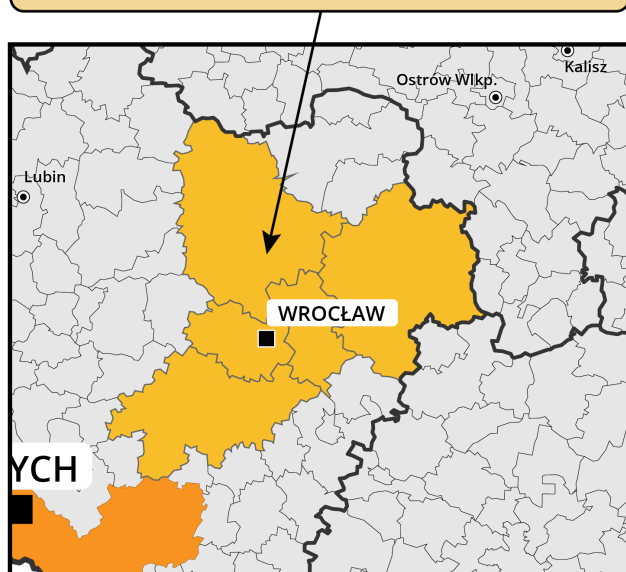
- przemysł lekki – włókienniczy i odzieżowy
- spożywczy
- wyrobów gumowych.

6

Wrocławski Okręg Przemysłowy

Okręg Wrocławski Przemysłowy dostarcza ok 3% krajowej produkcji sprzedanej przemysłu. Geneza powstania obszaru jest bardzo podobna do OP w stolicy. Wrocław cechuje głównie bardzo dobra lokalizacja i wykwalifikowana kadra pracownicza oraz szeroki rynek zbytu. Wrocławski OP słynie z produkcji znanych w Polsce ciężarówek i autobusów.

Wrocławski Okręg Przemysłowy

-BAZA SUROWCOWA

- dolomit
- łupek chlorytowo-serycytowy i fyllitowy
- granit

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Wrocław
- Oleśnica
- Oława
- Jelcz-Laskowice

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

- maszynowy

- urządzeń energetycznych
- środków transportu
- chemiczny
- spożywczy

7

Sudecki Okręg Przemysłowy

Sudecki OP jest drugim pod względem wielkości OP w Polsce. Obejmuje 6,3 tys. km².

Koncentruje ponad 2% wszystkich zatrudnionych. W SOP występują bardzo korzystne warunki pod względem dostępności bazy surowcowej i zasobów naturalnych (dostępność drewna i stosunki wodne terenu). Obszar charakteryzuje się występowaniem małych i średnich zakładów przemysłowych położonych bardzo blisko siebie. Podobnie jak ŁOP, w okręgu sudeckim odnotowuje się bardzo niski wskaźnik dynamiki rozwoju. Spowodowane jest to głównie zbyt niskimi wkładami inwestycyjnymi.

-BAZA SUROWCOWA

- węgiel kamienny
- węgiel brunatny
- rudę cyny
- bazalt
- kwarc
- wapień
- granit
- porfir
- melafir
- sjenit

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Wałbrzych
- Jelenia Góra

- Świdnica
- Kłodzko
- Nowa Ruda
- Dzierżoniów

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

- produkcja ceramiki
- produkcja szkła
- przemysł włókienniczy
- przemysł maszynowy
- przemysł odzieżowy
- przemysł chemiczny

8

Śląsko-Krakowski Okręg Przemysłowy

Jest największym okręgiem przemysłowym w Polsce. Około 22% wszystkich zatrudnionych pracuje na tym obszarze. Śląsko-Krakowski Okręg Przemysłowy uformował się ze złączenia ze sobą Górnośląskiego, Częstochowskiego, Bielskiego oraz Krakowskiego Okręgu Przemysłowego. Jest bardzo zasobny w surowce mineralne oraz siłę roboczą, która jest bardzo wysoko wykwalifikowana.

-BAZA SUROWCOWA

- rudę węgla kamiennego
- rudę węgla brunatnego
- rudę cyny i ołowiu
- rudę żelaza

-GŁÓWNE OŚRODKI

- Kraków
- Katowice

- Częstochowa
- Gliwice
- Bielsko-Biała
- Ruda Śląska
- Dąbrowa Górnicza
- Jastrzębie-Zdrój
- Tychy
- Sosnowiec
- Rybnik

-NAJWAŻNIEJSZE GAŁĘZIE PRZEMYSŁU

- przemysł paliwowo-energetyczny
- maszynowy
- metalurgiczny
- chemiczny
- elektroniczny
- spożywczy

Okręgi przemysłowe w Polsce według podziału z 2005 roku

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o.

Audiobook

Polecenie 1

Podaj różnice i podobieństwa w czynnikach lokalizacji pomiędzy Warszawskim Okręgiem Przemysłowym a Gdańskim Okręgiem Przemysłowym.

Podobieństwa

Różnice

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PF6TaRKEo>

Główne czynniki lokalizacji polskich okręgów przemysłowych

Warszawski Okręg Przemysłowy jest drugim pod względem wielkości produkcji okręgiem w Polsce. To dość zdumiewające zjawisko, głównie ze względu na ograniczoną bazę surowcową tego obszaru w porównaniu do innych okręgów przemysłowych zawdzięczających swoje powstanie bliskiej lokalizacji zasobnych złóż. Witold Pruss w dziele *Rozwój przemysłu warszawskiego w latach 1864-1914* opisywał Warszawę następująco:

„Warszawa w połowie dziewiętnastego wieku w przeciwieństwie do wielu innych ośrodków miejskich o znaczeniu przemysłowym na ziemiach polskich, nie wyrosła tylko pod wpływem rozwoju sił wytwórczych, ale już od dawna była miastem dużym. Rozwijająca się w średniowieczu wielobranżowa wytwórczość rzemieślnicza zaspokajała wielorakie potrzeby mieszkańców i okolicznych miejscowości, istniał szerszy rynek zbytu.”

Jak wiadomo obecnie rynek zbytu jest jednym z ważniejszych czynników lokalizacji przemysłu. Dużym krokiem w rozwoju przemysłu warszawskiego było pojawienie się manufaktur. Te zlokalizowane w naszej stolicy skupiały – jak na ówczesne czasy – bardzo dużą liczbę zatrudnionych. Warszawa rosła w siłę – rozbudowa infrastruktury, wzrost liczby mieszkańców oraz stołeczna funkcja miasta sprzyjały rozwojowi wytwórczości, co służyło miejscowym rynkom. U

schyłku osiemnastego wieku Warszawa była już liczącym się ośrodkiem przemysłowym. Cytując Witolda Prussa:

„Według spisu z 1792 roku zatrudnieni w rzemiośle i manufakturach stanowili 36 procent ogółu czynnych zawodowo. Wydarzenia polityczne następnego okresu nie sprzyjały na szerszą skalę rozwojowi tutejszej wytwórczości. Dopiero po 1815 roku zaobserwowano kolejne ożywienie gospodarcze, do czego przyczyniła się protekcyjna polityka autonomicznych władz Królestwa Kongresowego [...]. Rozwijający się w tym okresie przemysł manufakturowy reprezentował w ogólnych zarysach pełną strukturę gałęziową.”

Ogólnokrajowe warunki popytu i podaży na dobra przemysłu dyktowały tempo przemian ekonomicznych. Zmiany te znacząco wpływały na rozwój Warszawy. Naturalny szlak rzeczny – Wisła – ułatwiał rozwój przemysłu i handlu w mieście, lecz sytuacja polityczna utrudniała wymianę dóbr. W swojej pracy Pruss podkreśla rolę śródlądowej drogi wodnej do Warszawy. Według autora transportowano między innymi:

„...surówki żelaza z Zagłębia Staropolskiego, drzewa z Galicji; z Anglii natomiast przez Gdańsk sprowadzano wyroby metalowe i pierwsze maszyny parowe. Przez Gdańsk szlakiem wiślanym transportowano również pierwsze urządzenia i maszyny parowe dla budowy linii kolejowej Warszawsko-Wiedeńskiej. Znaczne podwyższenie w 1832 roku taryfy celnej na granicy z Cesarstwem oddziaływało hamująco na tempo przemian ekonomicznych. Jednak konsekwencje tych rozporządzeń dotkliwie odczuł tylko przemysł włókienniczy.”

Rozwój mechanizacji i zdobycze technologiczne znacznie wpłynęły na przemysł. Mechanizacja umożliwiła przedsiębiorcom i wytwórcom zdobycie odbiorców nawet w dalekiej Rosji. Wymiana dóbr między krajami była oczywiście bardzo skomplikowana przez panujące wtedy przepisy prawa. Największą blokadą dla rozwoju stanowiła sytuacja polityczna państwa. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój warszawskiego przemysłu była modernizacja transportu. Powstające linie kolejowe zrewolucjonizowały możliwości przemysłowe stolicy. Kolej połączyła Warszawski Okręg Przemysłowy z zagłębiem górniczym. Stała dostawa węgla z Zagłębia Dąbrowskiego i Górnosląskiego umożliwiła szersze zastosowanie maszyny parowej. Autor artykułu zwrócił również uwagę na rzemiosło, które wraz z rozwojem przemysłu zaczęło dobrze prosperować. Cytując:

„W strukturze gałęziowej wysunął się na czoło przemysł spożywczy. Intensyfikacja rolnictwa wzmagała zapotrzebowanie na narzędzia rolnicze oraz maszyny na potrzeby krajowego cukrownictwa, gorzelnictwa i browarnictwa. Pobudziło to również rozwój przemysłu metalowego, głównie branżę maszynową.”

Źródło: Pruss W., *Rozwój przemysłu warszawskiego w latach 1864-1914*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977.

Dla nauczyciela

Autorka: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat: Główne czynniki lokalizacji polskich okręgów przemysłowych

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony, klasa 2

PODSTAWA PROGRAMOWA

Treści nauczania

XI. Przemiany sektora przemysłowego i budownictwa: czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego i zaawansowanych technologii, obszary koncentracji przemysłu, rozwój i rola budownictwa w gospodarce.

Uczeń:

2) wskazuje obszary koncentracji przemysłu (ważniejsze ośrodki przemysłowe, technopolie, okręgi) na świecie i w Polsce oraz wyjaśnia istotę i rolę klastrów w budowie gospodarki opartej na wiedzy.

Kształtowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wymienia najważniejsze okręgi przemysłowe w Polsce,
- analizuje pierwotne czynniki lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce,
- ocenia zmianę roli poszczególnych czynników lokalizacji okręgów przemysłowych.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania blended learning, IBSE

Formy pracy: praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze

- Pakuła L., *Czynniki lokalizacji i rozwoju przemysłu obrzeża GOP*, Rocznik naukowo-dydaktyczny WSP w Krakowie, 1970, Zeszyt 40, Prace Geograficzne V.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wstępna

- Rozmowa z uczniami o tym, czym jest okręg przemysłowy, jakie są okręgi przemysłowe w Polsce i kiedy powstały.
- Nauczyciel pyta uczniów o to, czym są czynniki lokalizacji. W dyskusji nauczyciel porusza zagadnienie czynników twardych i miękkich oraz lokalizacji związanej i swobodnej. Uczniowie wykonują notatki.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie w parach zapoznają się z grafiką interaktywną. Uwaga – należy wykorzystać notatki sporządzone podczas wstępnej dyskusji. W pierwszym etapie każda para odkrywa grupę czynników i zastanawia się, jakie dokładnie czynniki mogą się tu pojawić.
- W dalszej części uczniowie przechodzą do odkrywania poszczególnych czynników lokalizacji. W parach porównują okręgi ze sobą, wskazują podobieństwa i różnice w czynnikach lokalizacji pomiędzy wskazanymi okręgami przemysłowymi. Uczniowie zastanawiają się nad rodzajem przemysłów, które rozwinęły się dzięki określonym czynnikom lokalizacji.
- Nauczyciel na forum klasy sprawdza rozumienie treści zawartych w grafice interaktywnej.
- Uczniowie zapoznają się z audiobookiem, po czym uczniowie samodzielnie przygotowują pracę pisemną na temat czynników lokalizacji Warszawskiego Okręgu Przemysłowego, wskazują także różnice i podobieństwa w czynnikach lokalizacji pomiędzy Warszawskim Okręgiem Przemysłowym a Gdańskim Okręgiem Przemysłowym (i innymi okręgami).

Faza podsumowująca

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
- Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom najwięcej problemów podczas zajęć.
- Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

- Przygotuj pracę pisemną w formie opracowania na temat czynników lokalizacji współczesnych okręgów przemysłowych ze wskazaniem ewolucji znaczenia poszczególnych czynników lokalizacji.

Wskazówki metodyczne do wykorzystania multimedium

Audiobook można wykorzystać podczas zajęć związanych z historią rozwoju polskiej gospodarki. Uczniowie mogą zapoznać się z grafiką interaktywną przed lekcją, żeby podczas zajęć dokonać porównania różnych okręgów przemysłowych.